

умов для напрацювання вчителями освітніх цінностей, які б відповідали викликам дійсності.

Таким чином, аналіз проблем, пов'язаних із професійним розвитком сучасного педагога, дає нам підстави напрацювати наступні висновки. По-перше, носіями освітніх інновацій можуть стати вчителі, які здатні до самопізнання та осмислення свої професійної ролі, а відтак, своїх можливостей у вимірі власної професійної діяльності. Тому підготовка майбутніх вчителів повинна передбачати не лише виховання культурної та високоосвіченої особистості, але й пропагування ідей професійного розвитку майбутнього педагога на засадах компетентнісного підходу, здатності працювати в умовах конкуренції освітніх послуг та професійних змагань, особистісно-орієнтованої взаємодії між усіма учасниками навчально-виховного процесу. По-друге, стимулювання в педагога прагнення до самоактуалізації як фактора повного виявлення і розвитку власного особистісного ресурсу слугує в якості запоруки успішного професійного розвитку сучасного вчителя, що, в свою чергу, має стати основною задачею системи післядипломної педагогічної освіти.

Література

1. Гальцева Т. О. Становлення самоефективності вчителя в умовах післядипломної освіти / Т. О. Гальцева // Випереджаюча освіта для сталого розвитку у системі інноваційної освітньої діяльності: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 28 квітня 2015 р., м. Дніпропетровськ, ДОІППО / Наук. ред. О. Є. Висоцька. – Дніпропетровськ: Роял Принт, 2015. – С. 16–18.

2. Камінська О. В. Підвищення професійної компетентності як умова самовдосконалення педагога / О. В. Камінська // Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (16-17 грудня 2016 р., м. Одеса). – Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2016. – С. 39–41.

3. Карпенко Г. М. Комунікативна культура педагога – важливий чинник його професійного росту / Г. М. Карпенко // Особистість, сім'я і суспільство: питання педагогіки та психології. Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 25–26 листопада 2016 року) – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2016 – С. 30–33.

4. Чемодурова Ю. М. Психологічні основи формування професійної самосвідомості особистості / Ю. М. Чемодурова // International Scientific-Practical Conference Theoretical and applied researches in the field of pedagogy, psychology and social sciences: Conference Proceedings, Desember 28-29, 2016. Kielce: Holy Cross University. – С. 304–306.

УДК 378.015.62

Щербяк Ю. А.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ДОСВІД

Постановка проблеми. У всьому світі освіта розглядається як ключовий фактор стабільного розвитку держави. Якість вищої освіти грає ключову роль у створенні єдиного Європейського освітнього простору, тому вона стає центральною в освітній політиці України. Якість освіти визначається не тільки обсягом знань, але й параметрами особистісного, світоглядного, громадянського розвитку, при цьому проблема якості освітнього процесу розглядається з позицій загальнолюдської і соціальної цінності освіти. Європейський Союз розглядає якісну освіту передусім як інструмент економічного зростання на шляху до розбудови більш компетентно спроможної та динамічної спільноти. Україна також приділяє велику увагу проблемі

якості освіти, проголошуючи її національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, додержання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту.

Аналіз досліджень і публікації по проблемі. Проблеми якості освіти досліджували у наукових працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Т. Волобуєва, С. Бабінець, І. Булах, О. Кулешова, О. Локшина (становлення та розвиток моніторингу якості освіти в Україні); Г. Бутенко, М. Гусаковський, І. Іванюк, М. Кічула, Т. Лукіна, О. Пермякова, І. Шимків, Р. Шевелсон (міжнародні порівняльні дослідження в системі моніторингу якості освітніх систем); Г. Єльнікова, О. Касьянова, К. Крутій (наукові основи моніторингу як засобу управління якістю освіти); С. Вербицька, О. Локшина, О. Ляшенко, О. Овчарук, Л. Одерій (світовий досвід становлення моніторингу якості освіти).

Метою роботи є дослідження якості вищої освіти України та визначення доцільності застосування в умовах вітчизняних освітніх реалій зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Цивілізаційний вибір України, зорієнтованість українців на відстоювання свого права стати в майбутньому членом Європейського союзу вимагають від суспільства реалізації євроінтеграційних намірів в царині освіти та науки. Протягом останніх років у нашій державі істотно зріс інтерес до проблеми моніторингу якості освіти серед науковців, які розглядають проблему в контексті загальної педагогіки та історії педагогіки, дидактики, теорії та методики навчання за галузями знань.

У жовтні 2011 р. в рамках програми Європейського Союзу на підтримку модернізації систем вищої освіти Темпус стартував трирічний міжнародний проект «Національна система забезпечення якості і взаємної довіри в системі вищої освіти – TRUST» [2]. Стратегічною метою проекту стала підтримка реформування українських вищих навчальних закладів завдяки впровадженню загальної, інноваційної, політично нейтральної екосистеми, яка гарантує взаємне порозуміння і довіру між різними учасниками національних і міжнародних систем забезпечення якості, а також прийняття неупереджених рішень і висновків в процесах забезпечення якості освіти [4, с. 93].

Від самого початку проекту міжнародні партнери розуміли, що європейський освітній досвід може стати дуже корисним для покращення української системи забезпечення якості вищої освіти. Він є вдалим прикладом успішного вирішення складних освітніх проблем. Для застосування європейського досвіду важливо усвідомлювати історичний контекст, який пояснює, чому «калькування» європейських практик може не принести Україні швидких очікуваних результатів. Проведений аналіз показав, що країни ЄС рухаються шляхом об'єднання та уніфікації – від самостійності кожного університету до побудови міжнародних механізмів спільного розвитку освіти. У той час для України важливо відійти від єдиного формального підходу до усіх закладів вищої освіти та надати можливість самостійного розвитку. В європейських університетах запит на забезпечення якості вищої освіти формується «знизу», тобто від самих гравців системи вищої освіти. А в українські університети він надходить «згори», тобто від Міністерства освіти і науки. Європа вибудовує формальні процедури на підґрунті неформальної мотивації до забезпечення якості освіти з боку усіх учасників. У свою чергу в Україні навпаки – на тлі суцільної формалізації процесів забезпечення якості немає прояву неформальної зацікавленості з боку учасників освітнього процесу. Тож просте копіювання якихось елементів, окремих процедур, практик чи показників європейської системи забезпечення якості без врахування українського контексту не є виходом зі ситуації.

Під час дослідження з'ясовано, що європейським партнерам вдалось побудувати ефективну систему освітніх цінностей. В її основі – так званий «Трикутник знань» (освіта - наука - інновації). Така система цінностей завдає вектор розвитку європейської освіти. І в цьому сенсі європейський досвід має велику цінність. Результатом дотримання такого вектору є високий рівень довіри з боку світової спільноти до якості європейської освіти.

Аналізуючи вітчизняну систему вищої освіти, наголосимо, що в Україні контроль та оцінка якості освіти повністю покладається на державу, насамперед на підпорядковані Міністерству освіти і науки України Державну акредитаційну комісію та Державну інспекцію навчальних закладів, діяльність яких регулюється рядом законодавчих актів. Однак слід зазначити, що в Україні система виключно державного контролю та оцінки якості освіти в сучасних умовах є застарілою, неефективною і потребує вдосконалення. Оскільки в Україні, на відміну від розвинених європейських країн, практики гарантування якості освіти через участь у цьому процесі незалежних акредитаційних органів не існує, успішне запровадження такої практики повинне відбуватися, надумку експертів, у кілька етапів: нормативно-правового забезпечення; створення органів з гарантій якості освіти; контроль за діяльністю створених органів. Кожен етап має передбачати вжиття відповідних заходів.

На першому етапі, необхідно за участю МОН, представників ВНЗ та громадських організацій розробити та прийняти Закон України «Про акредитаційні органи з гарантій якості освіти в Україні», розробити державні стандарти і рекомендації для гарантій якості вищої освіти, які відповідатимуть європейським стандартам та передбачатимуть як вимоги до якості самої освіти, так і до діяльності створених акредитаційних органів із гарантій якості освіти.

На другому етапі необхідно створити реєстр акредитаційних органів з гарантій якості вищої освіти та забезпечити впровадження затверджених стандартів якості, сформувані прозорі оцінювальні процедури й їхню відповідність європейським стандартам якості та цілям акредитації. Наголосимо, що в європейській практиці оцінювання якості освіти особливе місце посідає саме акредитація навчальних закладів.

Зважаючи на високий рівень корупції в державі, на третьому етапі необхідно впроваджувати періодичний суворий контроль діяльності новостворених органів з гарантій якості освіти. Перевірці мають підлягати всі основні завдання і дії вищевказаних органів. Вона має проводитися максимально прозоро, щоб не залишалось ніяких підозр щодо існування прихованої мети перевірки. У країнах ЄС контроль за діяльністю агенцій оцінювання якості освіти здійснюється за методологією, що ґрунтується на ряді вимог [3].

Важливим є компетентність експертів, що залучаються акредитаційними органами до своєї діяльності, їх навчання та сертифікація. Тому підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації таких експертів має здійснюватися Міністерством освіти і науки України, навчальними закладами, власне акредитаційними органами із можливим залученням зарубіжних інституцій із забезпечення гарантій якості.

Однак, незважаючи на деклароване проведення Україною активної політики щодо інтеграційних європейських процесів загалом та інтеграції у Європейський простір вищої освіти зокрема, ситуація з якістю освітніх послуг у державі з року на рік погіршується. Частина причин було наведено вище, а крім них треба відзначити наступне: з труднощами впроваджується в практику діяльності ВНЗ Європейська перевідна і накопичувальна система кредитів. Лише перші успіхи зробила система

незалежного тестування. Складно впроваджується трирівнева система вищої освіти. Не набула належного розповсюдження дистанційна форма навчання. З великими труднощами триває процес налаштування на визнання ВНЗ дипломів та результатів навчання як студентів, так і фахівців-іноземців.

На сьогодні важливою проблемою оцінювання якості освіти є визначення її індикаторів. Освітні показники існують у різних моніторингових системах і програмах оцінювання суспільного розвитку (індекс людського розвитку, індикатори світового розвитку). Внаслідок того, що вони входять до них як складові інтегрованої оцінки суспільного розвитку держави, вони не можуть відокремлено характеризувати їх освітні системи. Їх здійснюють окремі міжнародні дослідження, спрямовані на з'ясування досягнутого тією чи іншою державою рівня освіти як відносного її рейтингу, а не порівняльної характеристики [1]. На нашу думку, Україна також повинна включитися в міжнародні обстеження якості освіти внаслідок того, що вона зробила європейський вибір.

Якщо вирішення проблем реформування галузі вищої освіти загалом майже повністю знаходиться в компетенції державних органів влади, то питання модернізації системи управління якістю надання навчальних послуг – компетенція і завдання самих закладів вищої освіти. Підхід до вирішення цієї проблеми кожного навчального закладу зокрема залежить від специфіки закладу: напряму підготовки фахівців, переліку спеціальностей, категорії замовників. Однак, вирішуючи проблеми модернізації системи управління якістю надання навчальних послуг, всі ВНЗ повинні дотримуватись вимог чинного законодавства, прийнятих державних стандартів та обов'язкових міжнародних рекомендацій. При цьому потрібно враховувати, що основними світовими тенденціями в галузі забезпечення якості освітніх процесів є:

- розробка єдиних критеріїв і стандартів гарантії якості освіти (як приклад, документ «Стандарти і Директиви для агентств гарантії якості у вищій освіті на території Європи»);

- створення і впровадження систем якості ВНЗ на базі різних моделей системи якості, включно з вимогами і рекомендаціями міжнародних стандартів ISO 9000, європейської моделі ТОМ тощо;

- створення, розвиток і гармонізація національних систем акредитації освітніх програм Європейських країн;

- перенесення основної уваги з процедур зовнішнього контролю освітнього процесу і його результатів на базі національних систем акредитації і атестації на внутрішню самооцінку з використання різних моделей [4, с. 109].

Відповідно до прийнятих у Європі рекомендацій, основними елементами системи управління якістю надання навчальних послуг у ВНЗ є: організаційна структура; процесна модель надання навчальних послуг; документація системи управління якістю надання навчальних послуг; нормативно-методологічна база; лідерська роль керівництва ВНЗ; чітко визначені ресурси для управління якістю; механізм неперервного вдосконалення.

Висновки. Результати проведеного дослідження дають змогу зробити такі узагальнення:

- Моніторинг в європейській вищій освіті є джерелом достовірної інформації і є обов'язковою ланкою системи забезпечення якості вищої освіти яка, в свою чергу, лежить в основі управління якістю в університеті. Відтак, науковий інтерес викликає аналіз існуючих моделей якості, що активно використовуються в європейській практиці як для створення внутрішніх систем менеджменту, так і для проведення регулярного самооцінювання навчальних закладів.

- У переважній більшості країн світу створені та успішно функціонують міжнародні та національні системи оцінювання якості освіти. Як правило, ці системи є достатньо незалежними від органів управління освітою та продукують об'єктивну інформацію, що може бути основою для корегування стратегії і тактики освітніх політик; порівняльного дослідження результатів функціонування освітніх систем та забезпечення ефективних процесів мобільності студентів і викладачів, самовдосконалення діяльності закладів освіти.

- Розв'язання проблеми надання якості вищої освіти в Україні передбачає широкий комплекс відповідних дій. Основними заходами для забезпечення якісної освіти, на нашу думку, є створення нових стандартів вищої освіти; вдосконалення трудового законодавства відповідно до двоступеневості вищої освіти (бакалавр-магістр); усунення істотних диспропорцій системи вищої освіти та вдосконалення мережі вищих навчальних закладів; створення незалежних органів з оцінювання якості освіти, проведення сертифікованих освітніх аудитів; розроблення комплексного критерію оцінки якості освітнього процесу.

Проведене дослідження не претендує на повне і всебічне розкриття порушеної багатоаспектної проблеми. **Перспективу подальших наших досліджень** вбачаємо у пошуку інноваційних підходів до організації моніторингу та контролю якості у сфері вищої освіти України, використання елементів прогресивного досвіду зарубіжних країн та визначення шляхів реалізації висновків та управлінських рішень, розроблених в результаті моніторингу якості професійної освіти.

Література

1. Європейський досвід для створення ефективної системи контролю та оцінки якості вищої освіти в Україні: аналітична записка [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/745/>.
2. Забезпечення якості вищої освіти: європейські кращі практики для України [Електронний ресурс] : <http://education-ua.org/ua/analytics/305-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti-evropejski-krashchi-praktiki-dlya-ukrajini>
3. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти: теорія та практика / Т. О. Лукіна, О. О. Патрикеева. – К.: Плеяди, 2005. – 112 с.
4. Моніторинг якості освітньої діяльності у системі вищої економічної освіти: проблеми та перспективи: колективна монографія / Ю. А. Щербяк, О. Є. Коваль, Є. М. Яценко, за заг.ред. Ю. А. Щербяка. – Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – 320 с.

УДК 37.034 (477)

Яковишин Р. Я.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ШКІЛ ГАЛИЧИНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС

Сьогодні маємо нагоду спостерігати безперспективність поступу будь-якої держави, котра не піклується справами власної освіти. Процес опіки повинен розпочинатися із вивчення передового педагогічного досвіду, із ознайомлення з кращими дослідженнями в галузі освіти з тим, щоб корисні для власної діяльності аспекти досвіду попередніх поколінь безпосередньо застосовувати на практиці в умовах сьогодення. Аналізуючи архівні матеріали не можна не зауважити, що провідні педагоги Галичини надзвичайно пильно стежили за науковими дослідженнями тих проблем, які вивчали їх закордонні колеги. Безумовним авторитетом у вітчизняних вчених користувалися праці німецьких дослідників у царині педагогічної науки: Е. Шпрангера, А. Карела, В. Дерінга і Г. Кершенштайнера.